

بررسی بازار نفت در سال‌های آینده و قیمت آن در بودجه برخی کشورها

کد موضوعی: ۳۱۰

شماره مسلسل: ۱۴۶۰۹

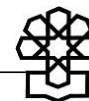
دی‌ماه ۱۳۹۴

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۲	وضعیت کنونی بازار نفت و پیش‌بینی‌ها برای سال‌های آتی
۵	اثر لغو تحریم‌های ایران بر بازار جهانی نفت در سال ۲۰۱۶
۱۰	وضعیت تولید، عرضه و قیمت نفت در بودجه سال ۲۰۱۶ برخی کشورهای بزرگ صادرکننده
۱۹	نتیجه‌گیری
۲۱	منابع و مآخذ

بررسی بازار نفت در سال‌های آینده و قیمت آن در بودجه برخی کشورها

چکیده

بی‌تعادلی عرضه و تقاضا در بازار جهانی و کاهش مستمر قیمت‌های نفت زنگ خطری برای تولیدکنندگان بزرگ نفت محسوب می‌شود. پیش‌بینی‌های متعدد بازار آتی نفت نشان می‌دهد که در صورت برطرف نشدن عوامل برهم زننده تعادل عرضه و تقاضا قیمت‌های نفت همچنان روند کاهشی و رشد اقتصادی نیز به دنبال آن روند بسیار کندی خواهد داشت. البته روند نزولی کنونی نفت تنها کاهش ثبت شده در تاریخ بازار نفت نبوده که در دهه ۱۹۷۰ و سال‌های ۱۹۹۸ و ۲۰۰۸ این روند کاهشی بیش از ۵۰ درصد بوده است.

میانگین قیمت پیش‌بینی شده نفت در بودجه سال آتی اکثر کشورهای بزرگ تولیدکننده نفت بین ۲۹-۶۰ دلار به ازای هر بشکه است؛ اما با توجه به روند کنونی کاهش قیمت نفت، کشورهایی که عمده درآمدهای خود را از صادرات نفت کسب می‌کنند، باید محتاطانه و مدبرانه این قیمت را در بودجه خود در نظر بگیرند.

مقدمه

همان‌طور که بودجه کشورهای تولیدکننده نفت بر مبنای پیش‌بینی قیمت نفت برای سال بعد تنظیم می‌شود، تخمین درست و منطقی آن در بودجه امری انکارناپذیر و ضروری است. نوسانات قیمت نفت در بازار جهانی، کاهش غیرمنتظره روند رشد تقاضا؛ نگرانی‌ها از تغییرات آب و هوا و رویکرد کشورها به استفاده از منابع غیرفسیلی و تجدیدپذیر؛ جهانی شدن بازار گاز و کاهش چشمگیر هزینه‌ها از جمله عوامل کنونی اثرگذار بر بودجه مبتنی بر قیمت نفت در برخی کشورهاست. کاهش قیمت نفت برای کشورهای تولیدکننده اوپک به معنای کاهش چشمگیر درآمدهای دولتی است که اثر مستقیمی بر هزینه‌های دولت برای برآورده کردن برنامه‌های رفاهی و یارانه‌های داخلی مختص انرژی دارد.

در این گزارش سعی شده است ضمن بررسی وضعیت کنونی بازار نفت، مرور پیش‌بینی‌های متعدد در خصوص قیمت نفت و وضعیت آن در بازار جهانی، اثرپذیری بازار جهانی نفت به واسطه لغو تحریم‌های علیه ایران بررسی شود و در پایان، ضمن اشاره به قیمت نفت در بودجه سال آتی ایران و برخی کشورها، وضعیت عرضه و تولید نفت این کشورها در سال ۲۰۱۶ مطالعه شود.

وضعیت کنونی بازار نفت و پیش‌بینی‌ها برای سال‌های آتی

براساس گزارشی که آژانس بین‌المللی انرژی^۱ در مورد وضعیت میان‌مدت بازار نفت، افت شدید قیمت‌های نفت از ژوئن ۲۰۱۴ تاکنون چندان دور از انتظار نبوده است، زیرا در گزارش این سازمان در سال ۲۰۱۴ پیش‌بینی شده بود که افزایش ضمنی در ظرفیت مازاد اوپک و در صورتی که هر یک از اعضای گروه تولیدکنندگان نفت با افزایش تولید مواجه شوند بی‌تعادلی عرضه و تقاضا اتفاق خواهد افتاد؛ به‌ویژه افزایش عرضه نفت در آمریکای شمالی و تغییرات سهم عرضه و تقاضا برای نفت اوپک^۲ از موارد اثرگذار در بازار جهانی نفت خواهد بود. لذا این کاهش قیمت‌ها همان‌طور که در پیش‌بینی‌های قبلی آمده است. تا زمانی که اصلاح قیمت‌ها و به تعادل رسیدن آن در بازار جهانی صورت گیرد این روند کاهشی استمرار دارد. پیشینه تاریخی این امر را می‌توان در وضعیت بازار نفت طی دهه ۱۹۷۰ بررسی کرد. در سال‌های ۱۹۸۶، ۱۹۹۸ و بار دیگر در سال ۲۰۰۸ چنین افت قیمت نفتی اتفاق افتاد. بررسی پیامدهای میان‌مدت قیمت‌های اخیر نفت، پاسخ این سؤال نخواهد بود که چه انتظاری از رشد قیمت‌ها و عرضه نفت وجود خواهد داشت یا چه موقع بازار جهانی نفت مجدداً به تراز خواهد رسید. زیرا همان‌طور که در گذشته نیز اتفاق افتاده است کاهش شدید قیمت‌های نفت در برخی دوره‌های زمانی امری اجتناب‌ناپذیر است. پس از سال‌ها ثبات در قیمت‌های بالا، حال زمان تخمین و برآوردهای مجدد است. در گزارش اخیر آژانس بین‌المللی انرژی، این رونق مجدد بازار متفاوت در نظر گرفته شده، زیرا عرضه نفت غیراوپک نسبت به سال گذشته قیمت‌های متغیری است در حالی که تقاضا به همان نسبت قبل و بدون تغییر و یا شاید هم رو به کاهش است. نتیجه اینکه ثبات مجدد قیمت‌ها و برقراری تراز عرضه و تقاضا در بازار هر چند مشکل‌تر از زمانی است که قیمت‌های نفت بالا بود، اما بازیابی ثبات قیمت‌ها در شرایط افت کنونی آن نسبت به سه سال گذشته چندان امکان‌ناپذیر نیست. یکی از پیامدهایی که به دلیل انقلاب عرضه نفت نامتعارف آمریکای شمالی حاصل شد فرضیه متغیر شدن قیمت‌های این نوع نفت تولیدی بود که خود عاملی برای رشد فزاینده عرضه است. به طوری که بالاتر یا پایین‌تر در نظر گرفتن حد اصلاح، بازار را هم در جهت مثبت و هم جهت منفی محدود خواهد کرد. در جدول ۱ تراز جهانی نفت تا سال ۲۰۲۰ با توجه به پیش‌بینی‌های کنونی ارائه شده است.

1. "Medium –Term oil market report 2015", EIA. Retrieved from <http://www.eia.org>

۲. منظور از Call on Opec آن است که کشورهای غیراوپک براساس سیگنال‌های قیمتی بازار، هر آنچه می‌توانند نفت تولید کنند و هر آنچه از برآورد میزان تقاضا باقی می‌ماند توسط اوپک تولید می‌شود و اوپک «تراز بازار» فرض می‌شود و تعداد بشکه نفت مورد نیاز برای رسیدن به این تراز توسط اوپک تولید می‌شود که (تقاضا برای نفت اوپک) نامیده می‌شود.

جدول ۱. تراز جهانی نفت در سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۲۰ (میلیون بشکه در روز)

۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۷	۲۰۱۶	۲۰۱۵	۲۰۱۴	
۳/۷۷	۳/۷۵	۳/۷۱	۳/۶۸	۳/۶۷	۳/۴۵	۳/۳۱	فرضیه‌های نرخ رشد تولید ناخالص داخلی (درصد)
۹۹/۰۵	۹۸	۹۶/۸۶	۹۵/۶۸	۹۴/۴۷	۹۳/۳۴	۹۲/۴۳	تقاضای جهانی نفت
۶۰	۵۹/۵۲	۵۸/۹۶	۵۸/۲۶	۵۷/۷۸	۵۷/۳۲	۵۶/۵۹	عرضه جهانی غیراوپک
۶/۹۳	۶/۹۱	۶/۸۹	۶/۸۸	۶/۸۲	۶/۵۸	۶/۳۹	عرضه مایعات گازی اوپک و غیره
۶۶/۹۳	۶۶/۴۳	۶۵/۸۵	۶۵/۱۴	۶۴/۶۰	۶۳/۹۱	۶۲/۹۸	جمع کل
۳۶/۲۴	۳۵/۹۱	۳۵/۶۵	۳۵/۴۱	۳۵/۱۲	۳۴/۷	۳۵/۰۳	ظرفیت تولید نفت خام اوپک
۳۲/۱۲	۳۱/۵۸	۳۱/۰۲	۳۰/۵۴	۲۹/۸۷	۲۹/۴۳	۲۹/۴۴	تقاضا برای نفت اوپک (Call on Opec)*+ تغییر سهام
۴/۱۳	۴/۳۳	۴/۶۳	۴/۸۷	۵/۲۵	۵/۳۰	۵/۵۸	ظرفیت مازاد ضمنی اوپک*

مأخذ: بررسی پیش‌بینی‌های مختلف قیمت نفت در سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۲۰، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۴۳۹۵.
* ظرفیت مازاد عبارت است از: تفاوت میان ظرفیت تخمین زده شده اوپک و تقاضا+ تغییر سهام. ظرفیت ایدئال و واقعی زمانی که اوپک بیش از تقاضا تولید دارد، پایین‌تر از ظرفیت مازاد است.

براساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول^۱، در صورت برقراری ثبات در سرمایه‌گذاری‌های ملی کشورهای خاورمیانه و آسیای مرکزی^۲، میانگین بهای نفت جهان تا پایان سال ۲۰۱۵، بشکه‌ای ۵۸/۱ دلار و در سال ۲۰۱۶ این میزان به ۶۵/۷ دلار به‌زای هر بشکه خواهد رسید. البته در این خصوص محقق نشدن پیش‌بینی‌ها به حاشیه خطاهایی افزوده خواهد شد که در صورت وقوع هر رخدادی ممکن است این تخمین‌ها را تحت‌الشعاع قرار داده و آن را غیرواقعی کند. بنابراین به‌طور کلی نمی‌توان بهای نفت پیش‌بینی شده را قیمت واقعی دانست. به طوری که میزان تولید نفت ایران در سال ۲۰۱۳، براساس آمار اوپک^۳ معادل ۳/۵ میلیون بشکه در روز و این میزان در سال گذشته معادل ۳/۱ میلیون بشکه در روز گزارش شده است در حالی که میزان پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول^۴ برای ایران در سال ۲۰۱۳، ۲/۵ و در سال ۲۰۱۴، ۲/۳۸ میلیون بشکه در روز بوده است. در جدول ۲ میانگین نفت خام کشورهای صادرکننده منطقه خاورمیانه و آفریقا (مناپ)^۵ براساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول ارائه شده است.

1. "Regional Economic Outlook Update Middle East and Central Asia Department", Statistical Appendix. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2015/mcd/eng/pdf/mreo0515st.pdf>

۲. منظور از کشورهای خاورمیانه و آسیای مرکزی در گزارش IMF عبارتند از: ایران، افغانستان، الجزایر، ارمنستان، آذربایجان، بحرین، جیبوتی، مصر، گرجستان، عراق، اردن، قزاقستان، کویت، جمهوری قرقیزستان، لبنان، لیبی، موریتانی، مراکش، عمان، پاکستان، قطر، عربستان سعودی، سومالی، سودان، سوریه، تاجیکستان، تانزانیا، ترکمنستان، امارات متحده عربی، ازبکستان، وست بانگ، غزه و یمن.

3. "Opec Annual Statistical Bulletin 2015", 50th Edition. Retrieved from www.opec.org

4. Regional Economic Outlook Middle East and Central Asia 2013", Statistical Appendix. Retrieved from www.imf.org

5. In April 2013, the International Monetary Fund Created a New Analytical Region Called MENAP (Middle East, North Africa, Afghanistan, and Pakistan), which Adds Afghanistan and Pakistan to MENA Countries.

جدول ۲. تولید نفت برخی از کشورها براساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول

(میلیون بشکه در روز)

کشور	میانگین ۲۰۱۱-۲۰۰۰	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	پیش‌بینی‌ها	
					۲۰۱۵	۲۰۱۶
الجزایر	۱/۱۱	۱/۰۲	۰/۹۹	۱/۰۲	۰/۹۸	۰/۹۹
بحرین	۰/۲۰	۰/۱۷	۰/۲۰	۰/۲۰	۰/۲۰	۰/۲۰
ایران	۳/۹۶	۳/۱۷	۲/۸۵	۳/۰۹	۲/۹۱	۲/۸۲
عراق	-	۲/۹۵	۲/۹۸	۳/۱۱	۳/۴۰	۳/۸۰
کویت	۲/۳۱	۲/۹۸	۲/۹۳	۲/۹۳	۲/۹۴	۲/۹۴
لیبی	۱/۵۰	۱/۴۵	۱	۰/۴۶	۰/۵۰	۰/۷۵
عمان	۰/۸۳	۰/۹۲	۰/۹۴	۰/۹۴	۰/۹۹	۰/۹۹
قطر	۰/۷۵	۰/۷۳	۰/۷۰	۰/۶۷	۰/۶۶	۰/۶۴
عربستان سعودی	۸/۵۵	۹/۷۶	۹/۶۳	۹/۷۱	۹/۷۶	۹/۸۷
امارات متحده عربی	۲/۳۴	۲/۶۵	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۳
یمن	۰/۳۵	۰/۱۵	۰/۱۸	۰/۱۶	۰/۱۴	۰/۱۷

Source: IMF.

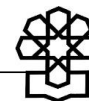
به‌نظر می‌رسد براساس پیش‌بینی‌ها روند عرضه جهانی در سال ۲۰۱۵ نفت بیش از سطح عرضه نفت در سال ۲۰۱۴ بوده، تولید جهانی نفت نیز همچنان روند رو به افزایش داشته و مسلماً کاهش سرمایه‌گذاری در بخش نفت تا حدی سبب کندی فعالیت‌های نفتی آمریکای شمالی بعد از کاهش ۶۰ درصدی قیمت نفت طی سال قبل شده است.

انتظار می‌رود در کنار عوامل کاهنده و اثرگذار کاهش قیمت نفت نظیر سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر و افزایش میزان عرضه نفت غیراوپک؛ کاهش غیرمنتظره روند رشد تقاضا و گسترش فناوری‌های استخراج نفت نامتعارف (نفت سخت) و نفت سبک آمریکا، تولید بیوسوخت‌ها در جهان فراتر از انتظار افزایش یابد و از ۲/۲ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۴ به ۲/۴ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۲۰ برسد.

میانگین قیمت نفت تا پایان سال ۲۰۱۵ براساس مطالعه بلومبرگ اینتلیجنت، بین ۳۵ تا ۸۰ دلار به ازای هر بشکه پیش‌بینی شده که البته گروه دیگری به ۸۶ دلار به‌ازای هر بشکه نظر دارند و این رقم بسیار بلندپروازانه و بی‌باکانه است. برخی دیگر از تحلیلگران بازار نفت معتقدند که میانگین قیمت نفت در سال ۲۰۱۶ به ۳۰ دلار به‌ازای هر بشکه خواهد رسید؛ از جمله فیومیا کوکوبو^۱ از شرکت ماربنی CEO مستقر در توکیو اظهار داشته است که سطح قیمت‌ها به بشکه‌ای ۳۰ دلار خواهد رسید و این روند تا دو، سه سال آتی نیز ادامه خواهد داشت. تحلیلگر دیگری از بارکلی،^۲ معتقد است که چون مازاد عرضه نفت یک شبه محو نمی‌شود، بنابراین پیش‌بینی می‌شود قیمت نفت به ۳۰ دلار به ازای هر بشکه

1. Fumiya Kokubu

2. Barclay

نیز برسد. گری کوئن^۱، رئیس شرکت گلدمن ساش گروپ^۲ که یکی از معامله‌گران اسبق نفت بوده است، اظهار کرده که این کاهش قیمت نفت تا به سطح بشکه‌ای ۲۰ دلار هم می‌رسد. بنا به پیش‌بینی آژانس اقتصادی^۳ میانگین قیمت نفت برنت در ماه دسامبر سال ۲۰۱۶، ۲۸ دلار به ازای هر بشکه و میانگین آن تا پایان سال آینده ۳۲ دلار به ازای هر بشکه خواهد بود و این میزان در سال ۲۰۱۷ معادل ۳۳/۵ دلار به ازای هر بشکه و میانگین قیمت نفت وست تگزاس اینترمدیت در ژانویه ۲۰۱۷ معادل ۲۸ دلار به ازای هر بشکه پیش‌بینی شده است.^۴

در گزارش «بررسی پیش‌بینی‌های مختلف قیمت نفت در سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۲۰» که با شماره مسلسل ۱۴۳۹۵ در مردادماه ۱۳۹۴ در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی منتشر شده به‌طور مبسوط به این‌گونه پیش‌بینی‌ها اشاره شده است. بررسی وضعیت اقتصادی، قیمت تمام شده برای عرضه نفت در بازار و پیش‌بینی دقیق بازار تقاضا و ژئوپلیتیک مناطق نفتی از عوامل مؤثر بر قیمتگذاری نفت در ماه‌های آتی و سال‌های بعدی هستند.

اثر لغو تحریم‌های ایران بر بازار جهانی نفت در سال ۲۰۱۶

ایران، همزمان با لغو تحریم‌های غرب به سرعت خواهد توانست از ۴۰ میلیون بشکه ذخایر شناور نفتی خود بهره‌گیرد که نیمی از این میزان شامل نفت خام و بخش اعظم آن میعانات گازی^۵ است و بیشتر از میادین ساحلی گاز طبیعی تولید می‌شود. گرچه می‌توان آن را از نفت خام نیز تولید کرد، اما این رویه همچنان در تحریم غرب بوده و فروش آن نیز ممنوع شده است که این امر میعانات و حاشیه‌های پالایشی را به‌ویژه در آسیا حتی در صورت عرضه مناسب این محصول تحت تأثیر قرار داده است. در شرایط رفع تحریم‌ها، ایران روزانه ۵۰۰ الی ۷۰۰ هزار بشکه بر تولید نفت خود می‌افزاید تا به ظرفیت تولید خود در سال ۲۰۱۱ در سطح ۳/۶ میلیون بشکه در روز برسد (مراجعه شود به نمودار ۱). این در حالی است که احیای برخی میادین نفتی و افزایش قابل توجه تولید آن به مدت زمان زیادتری نیاز دارد.

افزایش سطح تولید نفت ایران در حالی صورت گرفته که عرضه جهانی به‌طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته و سایر اعضای اوپک و رقبای روسی سهم زیادی از بازار به‌ویژه بازار آسیا را از آن خود کرده‌اند. ایران به سرعت به‌دنبال بازیابی سهم اولیه خود در بازار مخصوصاً در اروپاست. میزان سهم

1. Gary Cohn

2. "Oil price: four Reasons it Could Still Fall to \$20", Goldman Sachs Group Inc. Retrieved from www.theweek.co.uk

3. EFA (Economy Forecast Agency)

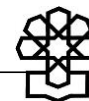
4. <http://longforecast.com/brent/crude-oil-forecast-for-2015-2016-and-2017.html>

5. Condensate

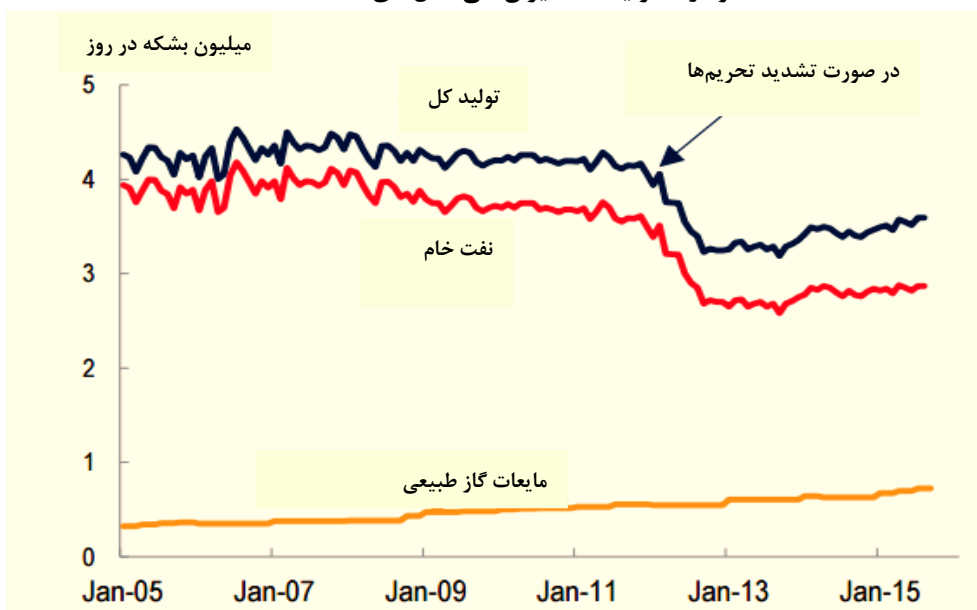
فروش نفت ایران به اروپا در دوره پیش از تحریم روزانه ۷۰۰ هزار بشکه بود. شرکت‌های بین‌المللی نفت به‌ویژه شرکت‌های اروپایی به‌زودی نفت ایران را در بخش بالادستی خود وارد خواهند کرد. بنابراین افزایش صادرات نفت ایران به مازادهای مورد انتظار عرضه در سال آینده خواهد افزود و فشارهای قیمتی زیادی را به همراه خواهد داشت مگر اینکه اوپک از سطح تولید خود بکاهد یا از محل دیگری هزینه‌های ناشی از این افزایش مازاد را کاهش دهد. البته پیش‌بینی ورود پر رنگ و بیشتر نفت ایران به بازارهای جهانی در ماه‌های اخیر تا حدی به کاهش قیمت‌های آن کمک خواهد کرد. بنا به پیشنهاد تحلیلگران در صورتی که ایران در نیمه دوم سال ۲۰۱۶ به ظرفیت عرضه خود در بازار جهانی بیافزاید و همین‌طور نیز سایر اعضای اوپک سطح عرضه خود را کاهش دهند و عرضه کل اوپک به ۳۰ میلیون بشکه در روز برسد در این صورت تراز عرضه و تقاضا برقرار شده و انتظار می‌رود که در قیمت کنونی نفت افزایش اتفاق افتد و سطح آن به سطحی معقول و منطقی برسد. همان‌طور که در نمودار ۲ نشان داده شده است، ایران در بلندمدت دارای ذخایر^۱ زیادی برای افزایش تولید نفت خواهد بود. با وجود این، سطح تولید نفت ایران در شرایط پساتحریم فقط به سطح تولید در سال ۲۰۰۸ معادل ۴ میلیون بشکه در روز خواهد رسید چون تا پایان دهه جاری به خاطر هزینه‌بر بودن و ضرورت جذب سرمایه‌گذاری خارجی و فناوری‌های جدید امکان افزایش ظرفیت تولید وجود ندارد. در نتیجه ایران برای بالا بردن سطح سرمایه‌گذاری‌ها به منظور افزایش ظرفیت تولید و جذب فناوری‌های جدید شرکت‌های بین‌المللی؛ لازم است مشوق‌هایی برای سرمایه‌گذاری ایجاد کند. گفته می‌شود در قراردادهای جدید نفتی IPC این امر در نظر گرفته شده است. حتی با اجرای برجام، شرکت‌های آمریکایی حق مشارکت تجاری و نفتی با ایران را ندارند، بنابراین تحریم‌های آمریکا در این بخش باز هم پا برجا باقی می‌ماند و در نهایت شرکت‌های نفتی غیرآمریکایی این فرصت را از آمریکا خواهند رُبود.^۲

۱. ایران دارای ۹/۳ درصد از کل ذخایر اثبات شده نفت جهان است.

2. "Commodity Markets Outlook", A World Bank Quarterly Report, Oct 2015. Retrieved from <http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>

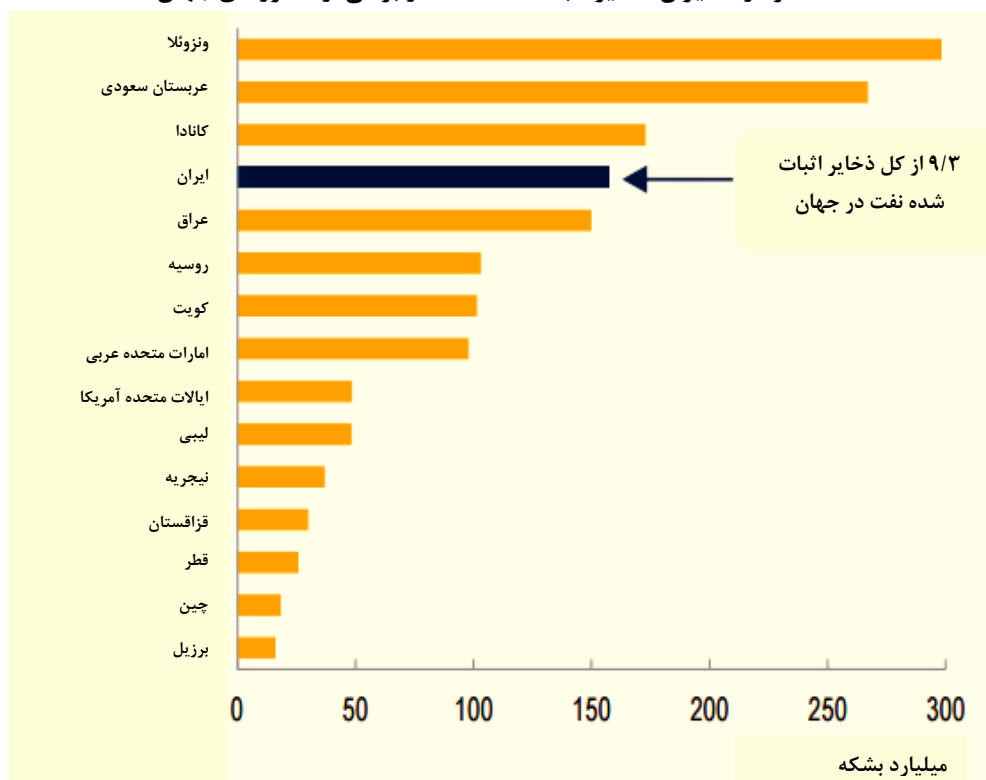

نمودار ۱. تولید نفت ایران طی سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۱۵

مأخذ: بانک جهانی.

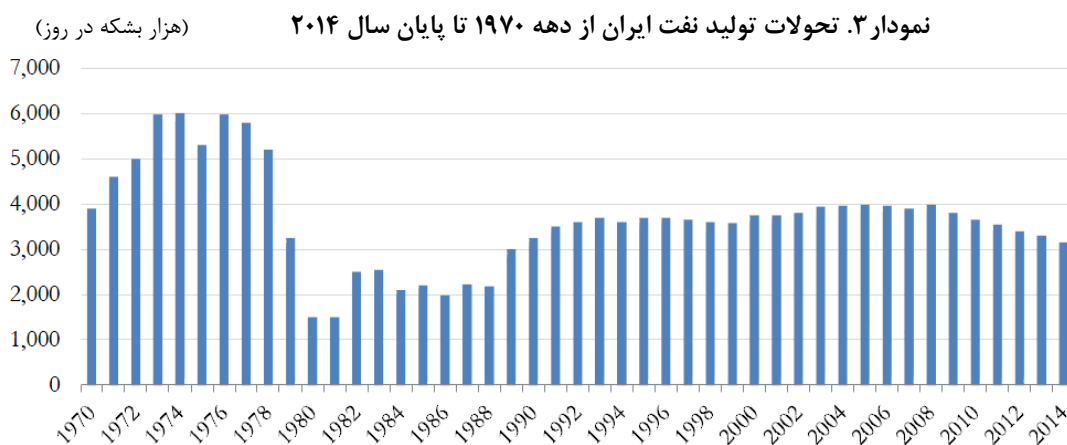
نمودار ۲. میزان ذخایر اثبات شده نفت در برخی از کشورهای جهان

مأخذ: همان.

افزایش مصرف داخلی نفت که به دلیل پرداخت یارانه توسط دولت به مصرف‌کنندگان بزرگ صورت می‌پذیرد بر سطح صادرات نفتی کشور اثر مستقیم می‌گذارد. اجرای قانون هدفمندی یارانه‌های انرژی در کشور می‌تواند نقطه عطفی بر افزایش صادرات ایران باشد. در سال ۲۰۱۷ سطح صادرات نفت خام و میعانات گازی کشور به سطح پیش از اعمال تحریم‌ها باز خواهد گشت و به ۲/۵ میلیون بشکه در روز خواهد رسید.

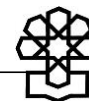
در ابتدای دهه ۱۹۷۰ میزان تولید نفت ایران در حدود ۶ میلیون بشکه در روز بوده و دارای ۱۰ درصد از سهم تولید نفت جهان و روزانه ۵/۷ میلیون بشکه صادرات نفتی داشته است. در نمودار ۳ تحولات تولید نفت کشور از دهه ۱۹۷۰ تا پایان سال ۲۰۱۴ ارائه شده است.

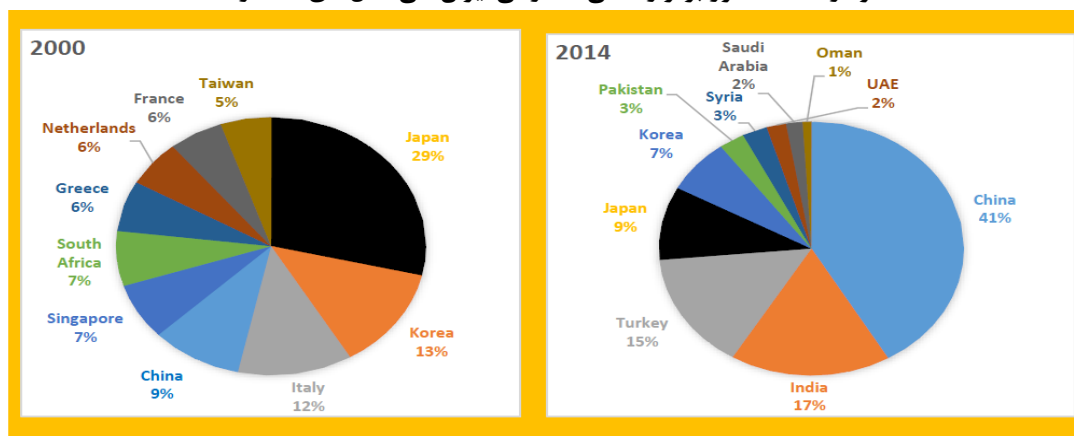
Resource: Bloomberg and US Energy Information Administration.

در نمودار ۴ ده کشور برتر و اصلی مقصد صادرات نفتی ایران طی سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۴ ارائه شده است.^۱ همان‌طور که در نمودار نشان داده شده است ژاپن در سال ۲۰۰۰ دارای بیشترین سهم واردات از ایران بوده، اما پس از اعمال تحریم‌ها ۲۰ درصد از این سهم کاسته شده و گوی رقابت واردات از کشور در شرایط تحریم در سال ۲۰۱۴ به کشور چین سپرده شد. این کشور ۴۱ درصد از این سهم را از آن خود کرده است.

1. "Economic Implications of Lifting Sanctions on Iran", MENA Quarterly Economic Brief, World Bank Middle East and North Africa Region. July 2015. Retrieved Dec. 6th, 2015 from www.wds.worldbank.org

نمودار ۴. ده کشور برتر و اصلی صادراتی ایران طی سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۴

Resource: IMF Direction of Trade Statistics.

براساس بررسی‌های لانچاویچاینا، دی واراچان و لاکاتوس (۲۰۱۵)^۱ در مدل محاسبه تعادل عمومی (CGE)^۲، رابطه تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان در اقتصاد با مکانیسم قیمتگذاری شکل می‌گیرد. مدل CGE، جریان‌های تجاری میان کشورها را بررسی کرده و قیمت‌های جهانی را با تعادل عرضه و تقاضا تعیین می‌کند. در این مدل اثر یک «شوک» مانند برداشته شدن تحریم‌های یک تجارت بر محو شدن قیمت‌های بازار در سطوح ملی و جهانی شبیه‌سازی می‌شود. در مدل شبیه‌سازی برداشته شدن تحریم‌های نفتی ایران سه عنصر بررسی شده است.

۱. برداشته شدن تحریم‌های صادرات نفتی ایران به اتحادیه اروپا،

۲. کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل به واسطه تجارت با ایران،

۳. بهبود بهره‌وری فراتر از حد خدمات.

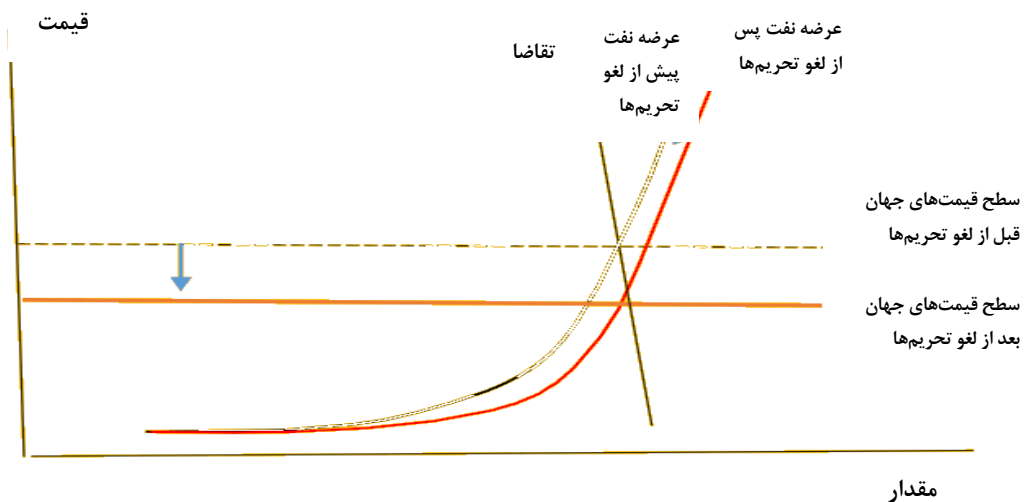
نتایج این تحقیق نشان می‌دهد، لغو تحریم‌های ممنوعیت صادرات نفتی به اتحادیه اروپا، اثر کلان اقتصادی بر ایران و سایر کشورهای جهان خواهد گذاشت. به طوری که در اقتصاد جهان، در صورت کاهش قیمت نفت، عواید واردکنندگان ۱۴ درصد خواهد بود و صادرکنندگان نفت به دلیل کاهش قیمت جهانی نفت در حدود ۱۴ درصد زیان می‌کنند. عواید واردکنندگان نفتی، اتحادیه اروپا و آمریکا رقم نسبتاً بزرگی در حدود ۳۷ تا ۷۴ میلیارد دلار است، اما به‌طور نسبی اثر کمی در افزایش رفاه سرانه دارد به طوری که باعث افزایش رفاه سرانه ۰/۵ درصدی در اتحادیه اروپا و ۰/۳ درصد در آمریکا می‌شود. زیان ناشی از مازاد فروش نفت نصیب کشورهای خاورمیانه‌ای عضو اوپک خواهد شد که این میزان ۴/۴ درصد رفاه سرانه (معادل ۶۲ میلیارد دلار به قیمت نفت در سال ۲۰۱۱) خواهد بود. رفاه سرانه برای اعضای اوپک و روسیه به ترتیب ۳ درصد (معادل ۲۲ میلیارد دلار) و ۱/۸ درصد (۳۴

1. Ianchovichina, Devarajan and Lakatos 2015.

2. Computable General Equilibrium

میلیارد دلار) کاهش خواهد یافت. در نمودار ۵ اثر لغو تحریم‌های ایران بر قیمت نفت براساس مدل شبیه‌سازی CGE نشان داده شده است.

نمودار ۵. اثر برداشته شدن تحریم‌های ایران بر قیمت جهانی نفتی

Resource: World Bank.

براساس برآوردهای لانچاویچاینا، متقی و دی وارانجان (۲۰۱۵)^۱ با افزایش عرضه یک میلیون بشکه نفت در روز و بازگشت به سطح پیش از تحریم (سطح تولید در جولای سال ۲۰۱۱) ۱۳ درصد از قیمت‌های بین‌المللی نفت در سال ۲۰۱۶ کاسته خواهد شد. علاوه بر اثر در بازارهای جهانی انرژی، برداشته شدن تحریم‌ها و افزایش درآمدهای نفتی باعث بهبود وضعیت اقتصادی ایران و تجارت بین‌الملل و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به‌ویژه در بخش نفت و گاز خواهد شد.

وضعیت تولید، عرضه و قیمت نفت در بودجه سال ۲۰۱۶ برخی کشورهای بزرگ صادرکننده

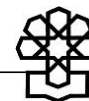
۱. روسیه

روسیه تا پایان سال ۲۰۱۴، با دارا بودن ۶/۱ درصد سهم از کل ۱۰۳/۲ هزار میلیون بشکه، ۱۴/۱ هزار میلیون تن ذخایر اثبات شده) در حدود ۱۰/۸ میلیون بشکه در روز تولید^۲ کرده است که نسبت

1. Ianchovichina, E., Mottaghi, L., and Devarjan, S., (2015) "Inequality, Uprisings and Conflict in the Arab World" Middle East and North Africa Economic Monitor, (October), World bank, Washington, DC. Doi: 10. 1596/1978-1-4648-0735-0

2. Bp statistical Review of World Energy 2015, Full Report Retrieved from www.bp.com

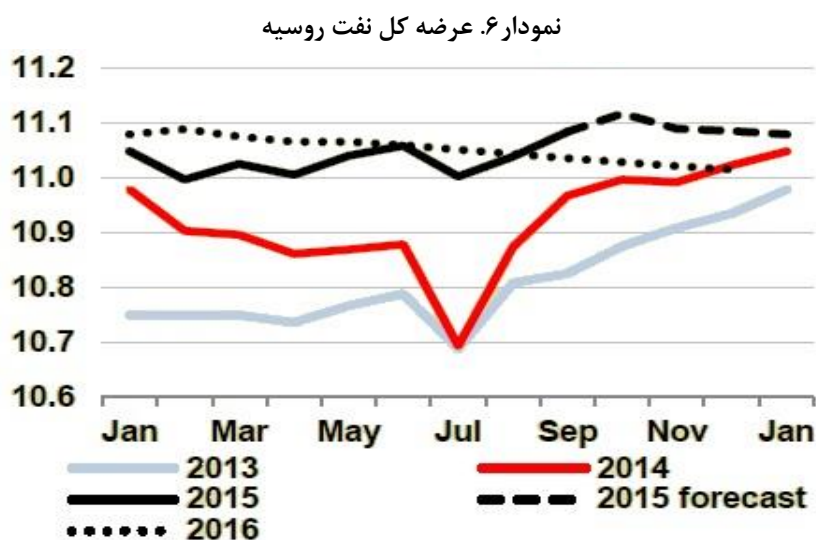
۲. منظور از تولید در اینجا شامل نفت خام، نفت شیل، ماسه‌های نفتی و مایعات گاز طبیعی به استثنای سایر منابع اعم از بیوماس، مشتقات زغال‌سنگ و گاز طبیعی است.

به سال ۲۰۱۳، معادل ۰/۶ درصد افزایش تولید داشته است. این کشور در سال ۲۰۱۴، ۱۲/۷ درصد سهم از تولید کل را دارا بوده است.

میانگین تولید نفت خام روسیه در سه ماه گذشته سال جاری معادل ۱۱/۰۸ میلیون بشکه در روز تخمین زده شده است. تولیدکنندگان روسی هیچ برنامه‌ای برای کاهش سطح تولید خود در سال ۲۰۱۶ ندارند. با وجود کاهش لجام‌گسیخته قیمت نفت و بی‌ثباتی بازار، این روند همچنان در روسیه ادامه دارد. بنا به اظهارات الکساندر نواک،^۱ وزیر انرژی روسیه، هیچ تصمیمی برای کاهش سطح تولید در این کشور اتخاذ نشده است. تولید کل این کشور برای سال آینده ۵۲۵ میلیون تن و در حدود ۳/۸ میلیارد بشکه نفت و گاز خواهد بود.

براساس پیش‌بینی آژانس بین‌المللی انرژی،^۲ عرضه کل نفت و میعانات گازی روسیه در سال ۲۰۱۶، به حدود کمتر از ۱۱/۱ میلیون بشکه در روز می‌رسد. کاهش ارزش ارز روسیه باعث تورم هزینه‌ای در سال جاری شد و به دنبال آن کنترل هزینه‌ای در مخارج توسعه میادین نفتی انجام شد. حتی در دوره پیش از تحریم علیه این کشور شرکت‌های روسی پیشرفت‌های زیادی برای منابع بیشتر عرضه و خدمات در داخل این کشور داشتند و تخمین زده شده که ۹۰ درصد از هزینه‌ها به روبل باشد. با وجود زیان‌های عظیم ناشی از افت قیمت نفت در دولت، ساختار مالیات بر نفت مسکو از منافع عملیاتی^۳ شرکت‌ها حمایت کرده است. در نمودار ۶ عرضه کل نفت روسیه در سال‌های ۲۰۱۳ و پیش‌بینی آن تا سال ۲۰۱۶ ارائه شده است.

Resource: OMR, Nov. 2015.

1. Alexander Novak

2. "Oil Market Report, Nov. 2015. Retrieved from www.iea.org

3. Operating profits: Revenue- cost of Goods Sold, Labor and Other Day to Day Expenses Incurred in the Normal Trade.

براساس اطلاعات موجود،^۱ حجم کنونی تولید نفت روسیه نسبت به آمار سال ۲۰۱۴، ۰/۸ افزایش یافته و به ۵۳۱ میلیون تن در سال رسیده است. بنا به اظهارات اخیر فتاح بیرو، مدیر اجرایی آژانس بین‌المللی انرژی، روسیه با وجود بی‌ثباتی بازار نفت، مهمترین بازیگر این بازار در سال آینده خواهد بود.

در حالی که تولید نفت روسیه به دلیل کاهش قیمت‌های نفت همچنان مصون مانده و ادامه دارد، اما اثر تحریم‌های بین‌المللی را نمی‌توان نادیده انگاشت، زیرا این امر باعث مسکوت ماندن پروژه‌های جدید میادین نفتی و افزایش فشارهای مالی و قطع مخارج مربوطه می‌شود.

براساس گزارش دسامبر ۲۰۱۵ بازار نفت آژانس بین‌المللی انرژی، میزان تقاضا برای نفت روسیه در سال ۲۰۱۵، ۳/۵۹ میلیون بشکه در روز و در سال ۲۰۱۶ این روند با کاهش ۵۰ هزار بشکه در روز به ۳/۵۴ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. میزان تولید نفت این کشور در سال ۲۰۱۵، معادل ۱۱/۰۵ میلیون بشکه در روز و در سال ۲۰۱۶، معادل ۱۱/۰۷ میلیون بشکه در روز تخمین زده شده است.

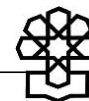
این کشور قصد دارد بودجه را براساس نفت ۳۰ دلار به ازای هر بشکه به تصویب رساند.^۲ این در حالی است که پیش از کاهش لجام گسیخته اخیر قیمت نفت قرار بر این بود که بودجه براساس نفت بشکه‌ای ۵۰ دلار به تصویب رسد که در این صورت روسیه برای به تعادل رساندن بودجه، باید قیمت نفت را ۸۰ دلار به ازای هر بشکه در نظر می‌گرفت.^۳ میانگین قیمت نفت برنت در بازار آتی جهان در ماه دسامبر سال جاری ۴۳ دلار به ازای هر بشکه است که این میزان در حدود ۷ دلار کمتر از سطح قیمتی است که روسیه در لایحه بودجه سال آینده در نظر گرفته است. قیمت نفت در بازار آتی کمتر از ۵۰ دلار به ازای هر بشکه در سال ۲۰۱۶ اعلام شده است. لازم است روسیه به دلیل نوسانات شدید موجود در بازار نفت لایحه بودجه خود را برای سال آینده بازبینی کند. میزان دارایی‌های نفتی روسیه در صندوق ذخیره ارزی از زمان آغاز به کار در سال ۲۰۰۸ معادل ۷۳/۵ میلیارد دلار بوده است. بنا به اظهارات بلانسو، اقتصاددان روسی: «قیمت‌های جهانی نفت به کمتر از ۴۰ دلار هم می‌رسد، اما این کاهش طبیعتاً کوتاه‌مدت خواهد بود». روسیه به دلیل کاهش جهانی قیمت نفت و افول آن در بودجه سال جاری خود سعی دارد برای برگرداندن ثبات به بازار جهانی نفت با اعضای اوپک همکاری کند. رایزنی‌های اخیر وزیر انرژی این کشور با رئیس‌جمهور ونزئلا در خصوص مطرح کردن «طرح بازگشت ثبات قیمت نفت به بازار»^۴ از جمله اقدامات روسیه برای مقابله با استمرار این کاهش قیمت است و

1. "Russia to Maintain Oil Production Volume in 2016", Retrieved from <http://www.forbes.com>

2. "Russia in Planning for Oil Prices to Drop to \$30 Per Barrel in 2016", Retrieved from money.cnn.com.

3. "Russia Bows to Cheap oil as Putin Aide Sees \$50 Price for Budget", Bloomberg Business. Retrieved from <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-04/russia-bows-to-cheap-oil-as-putin-aide-sees-50-price-for-budget>

4. "Initiatives" to Bring Stability to the Market

از سوی دیگر کشورهای عضو اوپک هیچ راهکاری برای کاهش تولید نفت در نظر نگرفته‌اند.

۲. عربستان سعودی

عربستان سعودی با دارا بودن ۲۶۷ هزار میلیون بشکه ذخایر اثبات شده نفت در سال ۲۰۱۴، ۱۵/۷ درصد سهم از کل را داشته و میانگین تولید کل این کشور^۱ در سال گذشته ۱۱/۵ میلیون بشکه در روز بوده که درصد تغییر آن نسبت به سال ۲۰۱۳، حدود ۰/۹ درصد بوده است.^۲ متوسط تولید نفت خام عربستان در سه ماه گذشته سال جاری ۱۰/۲۲ میلیون بشکه در روز گزارش شده است.

عربستان سعی می‌کند تا سهم خود در بازار جهانی نفت را در سال ۲۰۱۶ و سال‌های بعد از آن حفظ کند. بنا به اطلاعات موجود،^۳ میزان سهمی که این کشور از اوایل سال گذشته اصرار به تداوم و حفظ آن دارند، ۹/۶ میلیون بشکه در روز است. برنامه بعدی عربستان حداکثرسازی درآمدهایش بدون اعمال تحولات جدید است که از طریق بالا بردن هزینه‌های تولیدکنندگان فرعی و حاشیه‌ای از جمله تولیدکنندگان نفت از ماسه‌های نفتی^۴ و آب‌های عمیق، این سطح درآمدی را حفظ کند. این در حالی است که براساس ماهنامه نوامبر اوپک سطح تولید نفت عربستان طی سه ماهه گذشته اندکی کاسته شده است. صاحب‌نظران و مفسران بازار نفت معتقدند در صورتی که اوپک سطح تولید نفت را در نیمه نخست سال ۲۰۱۶ به ۳۰ میلیون بشکه در روز برگرداند در این صورت ایران و عراق به تدریج می‌توانند در نیمه دوم سال آینده بر تولید خود بیافزایند. در این صورت در بلندمدت سطح تولید اوپک به حد نرمال ۳۱ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. اگر این روند انجام شود، عربستان سعودی و سایر اعضای اوپک می‌توانند سهم بازار را تثبیت کنند و درآمدهای خود را افزایش دهند، زیرا بدون اینکه باعث از بین رفتن تقاضا یا مشوق ایجاد رقابت‌های ناخواسته شوند می‌توانند در افزایش قیمت نفت و رسیدن به سطح تعادلی قیمت در سال آینده نقش مهمی داشته باشند.

بنا به آخرین گزارش صندوق بین‌المللی پول،^۵ مازاد بودجه عربستان سعودی طی سه سال گذشته به بیش از ۲۰ درصد تولید ناخالص داخلی، کسری مبدل شده است که دو برابر کسری‌های انگلستان و آمریکا در شرایط بد رکود اقتصادی جهانی بین سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹ است. در جدول ۳ عملکرد بودجه دولت مرکزی عربستان سعودی در سال‌های گذشته (۲۰۱۱-۲۰۱۵) و پیش‌بینی آن در سال‌های آتی (۲۰۱۶-۲۰۲۰) به اختصار بیان شده است.

۱. منظور از تولید در اینجا شامل نفت خام، نفت شیل، ماسه‌های نفتی و مایعات گازی به استثنای سایر منابع اعم از بیوماس، مشتقات زغال‌سنگ و گاز طبیعی است.

2. Bp Statistical Review of World Energy 2015, Full Report Retrieved from www.bp.com

3. "Is Saudi Arabia about to Boost Oil Prices?", Retrieved from www.marketwatch.com

4. Oil sands

5. "Saudi Arabi 2015 Article IV Consultation," IMF Country Report No. 15/ 251, Sep. 2015. Retrieved from <http://www.imf.org>

جدول ۳. عملکرد بودجه دولت عربستان سعودی طی سال‌های مختلف

توضیحات	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	بودجه		ریسک‌ها		پیش‌بینی					
				۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰
میلیارد ریال عربستان سعودی													
درآمد	۱۱۱۸	۱۲۴۷	۱۱۵۶	۸۵۵	۷۱۵	۱۰۴۴	۷۱۵	۷۲۳	۷۹۹	۸۵۵	۹۰۶	۹۱۹	۹۳۸
نفتی	۱۰۳۴	۱۱۴۵	۱۰۳۵	۷۳۵	۵۸۱	۹۱۳	۵۸۱	۵۸۵	۶۵۶	۶۹۶	۷۳۴	۷۴۰	۷۵۵
غیرنفتی	۸۳	۱۰۳	۱۲۱	۱۲۰	۱۳۴	۱۳۱	۱۳۴	۱۳۸	۱۴۴	۱۵۹	۱۷۲	۱۷۹	۱۸۳
مالیات‌ها	۲۷	۳۴	۳۳	۳۳	۳۵	۳۸	۳۵	۳۸	۳۹	۴۲	۴۵	۴۷	۵۰
سایر درآمدها	۵۷	۶۹	۸۸	۸۷	۹۹	۹۳	۹۹	۱۰۰	۱۰۵	۱۱۷	۱۲۷	۱۳۲	۱۳۳
مخارج	۸۲۸	۹۱۷	۹۹۵	۸۵۵	۸۶۰	۱۱۴۱	۸۶۰	۱۱۹۵	۱۱۲۷	۱۱۷۶	۱۲۲۶	۱۲۳۹	۱۲۵۸
هزینه	۵۵۱	۶۱۲	۵۹۴	۵۷۰	۵۸۵	۶۷۰	۵۸۵	۸۰۴	۷۲۹	۷۶۰	۸۲۲	۸۵۲	۸۸۰
پاداش پرداختی به نیروی کار (براساس تقویم هجری قمری در ۲۰۱۲، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۸)	۲۸۹	۳۱۷	۳۱۵	۳۱۹	۳۲۷	۳۳۵	۳۲۷	۴۳۵	۳۷۱	۳۸۲	۴۲۵	۴۳۸	۴۵۰
خرید کالا و خدمات ^(۱)	۲۱۷	۲۱۸	۲۲۷	۲۰۴	۲۱۲	۲۸۶	۲۱۲	۳۱۹	۲۹۸	۳۰۷	۳۱۲	۳۱۵	۳۱۹
یارانه‌ها ^(۲)	۱۰	۱۰	۱۶	۱۵	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
عواید اجتماعی ^(۳)	۲۶	۵۹	۳۱	۲۹	۳۰	۳۱	۳۰	۳۲	۳۵	۳۸	۳۹	۴۱	۴۲
واگذاری‌ها	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
پرداخت سودها	۸	۶	۵	۴	۲	۴	۲	۲	۸	۱۶	۲۷	۳۸	۴۹
اکتساب خالص از دارایی‌های غیرمالی	۲۸۷	۳۰۵	۴۰۱	۲۸۵	۲۷۵	۴۷۱	۲۷۵	۳۹۱	۳۹۹	۴۱۵	۴۰۵	۳۸۸	۳۷۸
هزینه‌های سرمایه‌ای	۲۷۶	۲۶۲	۳۸۲	-	-	۴۴۰	-	۳۶۱	۳۶۸	۳۷۸	۳۷۳	۳۶۸	۳۵۸
بودجه‌ریزی شده پول مازاد در بودجه ^(۴)	۱۱	۴۴	۱۹	-	-	۳۱	-	۳۰	۳۰	۳۸	۳۲	۲۰	۲۰
تراز عملیاتی ناخالص	۵۶۷	۶۳۶	۵۶۲	۲۸۵	۱۳۰	۳۷۵	۱۳۰	-۸۱	۷۱	۹۵	۸۴	۶۷	۵۸
بهره خالص (+) / وام (-)	۲۸۰	۳۳۰	۱۶۲	۰	-۹۶	-۱۴۵	-۹۶	-۴۷۲	-۳۲۸	-۳۲۱	-۳۲۰	-۳۲۰	-۳۲۰
تأمین مالی	۲۸۰	۳۳۰	۱۶۲	۰	-۹۶	-	-۹۶	-	-۴۷۲	-۳۲۸	-۳۲۰	-۳۲۰	-۳۲۰
اکتساب خالص از دارایی‌های غیر پولی	۱۹۴	۳۲۹	۱۲۵	-	-۸۱	-	-۸۱	-	-۳۲۹	-۱۳۹	-۱۳۶	-۱۳۷	-۱۳۸
افزایش ودیعه‌ها در سما (SAMA)	۱۹۴	۳۲۹	۱۲۵	-	-۸۱	-	-۸۱	-	-۳۵۴	-۱۶۴	-۱۶۰	-۱۶۰	-۱۶۰
وام‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۲۵	۲۴	۲۳	۲۱
خالص بدهی‌ها (=) بازپرداخت	-۳۲	-۳۷	-۳۹	-	-۱۶	-	-۱۶	-	۱۴۳	۱۸۹	۱۸۴	۱۸۳	۱۸۱
سایر	۵۴	-۳۵	-۲	-	-۳۱	-	-۳۱	-	۰	۰	۰	۰	۰

درصد از تولید ناخالص داخلی GDP												
۲۸/۳	۲۹/۳	۳۰/۵	۳۰/۹	۳۰/۹	۲۹/۹	۲۹/۶	۳۷/۳	۳۰/۶	۴۱/۴	۴۵/۳	۴۴/۵	درآمد
۲۲/۸	۲۳/۶	۲۴/۷	۲۵/۱	۲۵/۳	۲۴/۲	۲۴/۱	۳۲/۶	۲۶/۳	۳۷/۱	۴۱/۶	۴۱/۲	نفتی
۵/۵	۵/۷	۵/۸	۵/۸	۵/۵	۵/۷	۵/۵	۴/۷	۴/۳	۴/۳	۳/۷	۳/۳	غیر نفتی
۳۷/۹	۳۹/۵	۴۱/۳	۴۲/۴	۴۳/۶	۴۹/۵	۳۵/۶	۴۰/۸	۳۰/۶	۳۵/۶	۳۳/۳	۳۳/۴	مخارج
۲۹/۵	۲۷/۲	۲۷/۷	۲۷/۴	۲۸/۲	۳۳/۳	۲۴/۲	۲۳/۹	۲۰/۴	۲۱/۳	۲۲/۲	۲۱/۹	هزینه
۱۳/۶	۱۴	۱۴/۳	۱۳/۸	۱۴/۳	۱۸	۱۳/۶	۱۲	۱۱/۴	۱۱/۳	۱۱/۵	۱۱/۵	پاداش پرداختی به نیروی کار (تقویم هجری قمری در ۲۰۱۲، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۸)
۹/۶	۱۰/۱	۱۰/۵	۱۱/۱	۱۱/۵	۱۳/۲	۸/۸	۱۰/۲	۷/۳	۸/۱	۷/۹	۸/۷	خرید کالا و خدمات ^(۱)
۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۶	۰/۴	۰/۴	یارانه‌ها ^(۲)
۱/۳	۱/۳	۱/۳	۱/۴	۱/۳	۱/۳	۱/۲	۱/۱	۱	۱/۱	۲/۱	۱	عواید اجتماعی ^(۳)
۱/۵	۱/۲	۰/۹	۰/۶	۰/۳	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۲	۰/۲	۰/۳	پرداخت سودها
۱۱/۴	۱۲/۴	۱۳/۶	۱۵	۱۵/۴	۱۶/۲	۱۱/۴	۱۶/۸	۱۰/۲	۱۴/۴	۱۱/۱	۱۱/۴	اکتساب خالص از دارایی‌های غیرمالی
۱/۸	۲/۲	۲/۸	۳/۴	۲/۷	-۳/۳	۵/۴	۱۳/۴	۱۰/۲	۲۰/۱	۲۳/۱	۲۲/۶	تراز عملیاتی ناخالص
-۹/۶	-۱۰/۲	-۱۰/۸	-۱۱/۶	-۱۲/۷	-۱۹/۵	-۶	-۳/۴	۰	۵/۸	۱۲	۱۱/۲	بهره خالص (+) / وام (-)
-۳۲/۴	-۳۳/۸	-۳۵/۵	-۳۶/۷	-۳۸	-۴۳/۸	-۳۰/۱	-۳۶/۱	-۲۶/۳	-۳۱/۳	-۲۹/۶	-۳۰	(برای مثال، درآمد نفتی)
-۱۰۷۵	-۱۰۶۰	-۱۰۵۴	-۱۰۱۶	-۹۸۴	-۱۰۵۷	-۷۲۶	-۱۰۰۹	-۷۳۵	-۸۷۳	-۸۱۵	-۷۵۴	یادداشت‌ها
۷/۲	۷/۲	۷/۲	۷/۲	۷/۲	۷/۲	-۶/۴	۶/۸	۶/۱	۷/۲	۶/۸	۶/۵	تراز کلی غیر نفتی
۵۸	۶۷	۸۴	۹۵	۷۱	-۸۱	-	۳۷۵	-	۵۶۲	۶۳۶	۵۶۷	درآمد غیر نفتی (برای مثال، درآمد سرمایه‌گذاری) / GDP غیر نفتی
-۴۵	-۴۸/۵	-۵۲/۴	-۵۴/۶	-۵۶/۷	-۶۴/۷	-	-۶۴	-	-۵۹/۷	-۶۰/۴	-۶۱/۷	تراز اولیه غیر نفتی / GDP غیر نفتی
-۱۶	-۱۵/۵	-۱۳/۲	-۸/۸	-۳/۳	-۵/۸	-	-۷/۳	-	-۲/۴	-۶/۵	-۸/۳	تراز ساختاری / GDP غیر نفتی ^(۵)
۷۲/۸	۷۲/۴	۷۲	۶۸/۳	۶۴/۶	۵۹/۲	-	۹۶	-	۱۰۵/۵	۱۰۹/۵	۱۰۷/۱	میانگین قیمت نفت صادراتی
۳۳/۴	۲۹/۵	۲۵/۱	۲۰/۲	۱۴/۵	۷/۸	-	۱/۶	-	۲/۲	۳/۶	۵/۴	پدیه‌های ناخالص داخلی / GDP
۴۰۳	۵۶۳	۷۲۳	۸۸۳	۱۰۴۳	۱۲۰۷	-	۱۵۶۱	-	۱۶۴۲	۱۵۱۷	۱۱۸۸	بودجه‌های دولتی در نظام بانکداری

مأخذ: وزارت مالی و پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول.

- (۱) تخصیص مجدد ۷۰ میلیارد ریال سعودی از قبیل خرید کالاها و خدمات به هزینه‌های سرمایه‌های توسعه پروژه‌های مکه و مدینه.
- (۲) شامل یارانه‌ها برای مجموعه‌های ورزشی و عمومی؛ آموزش و پرورش خصوصی، بیمارستان‌های خصوصی و سایر یارانه‌های مربوط به کشاورزی.
- (۳) انتقال زکات خیریه، پرداخت‌های رفاه اجتماعی و کم هزینه جویندگان کار (بیمه بیکاری).
- (۴) مخارج سرمایه‌تأمین مالی شده در سال‌های پیش از صندوق مازاد بر بودجه (Budget Surplus Fund)
- (۵) تراز ساختاری با استفاده از قوانین قیمت نفت مربوط به ۵ سال قبل و میانگین سه ساله از حجم صادرات نفتی محاسبه می‌شود.

رشد سریع قیمت‌های نفت از سال ۲۰۰۳ باعث استحکام مالیه عمومی^۱ عربستان شد. مازاد بودجه این کشور در سال ۲۰۱۲ معادل ۱۲ درصد تولید ناخالص داخلی بود در حالی که این میزان در حال حاضر به کسری ۳/۴ درصدی از تولید ناخالص داخلی بدل شده است. به نظر می‌رسد، این میزان کسری تا پایان سال جاری به بیش از ۲۱/۶ درصد از تولید ناخالص داخلی برسد. بنابه اظهارات ابراهیم الاسف،^۲ وزیر اقتصادی و مالی عربستان، کاهش اخیر قیمت نفت، بودجه این کشور را با ۱۲۰ میلیارد دلار کسری مواجه ساخته است. بنا به اظهارات الاسف کسری با دارا بودن موهبت منابع طبیعی باید هنگام بالا رفتن قیمت کالاها، بودجه‌ای^۳ ایجاد کند که در زمان کاهش قیمت قادر به مقاومت در برابر افول آن باشد. الاسف هشدار داد که ثروت پایان‌پذیر معدنی و هیدروکربنی می‌تواند یک «منبع مصیبت و بلا باشد» کشورها با موازنه‌های مهمی روبرو هستند مبنی بر اینکه چقدر خودشان از ثروت این منابع استفاده کنند و چقدر از آن را به صورت پس‌اندازهای مالی و سایر دارایی‌ها (برای مثال، زیرساخت عمومی) ذخیره کنند. از قرار اطلاع،^۴ مقامات عربستانی قصد دارند بودجه سال ۲۰۱۶ این کشور را بر پایه نفت بشکه‌ای ۲۹ دلار در نظر بگیرند که در این صورت برای جبران این کاهش قیمت نفت در بودجه به فروش سهام سازمان‌های دولتی و کاهش یارانه‌ها متوسل شده‌اند.

۳. عراق

عراق با ۱۵۰ هزار میلیون بشکه ذخایر اثبات شده نفت در روز در سال ۲۰۱۴، ۸/۸ درصد سهم از کل را به خود اختصاص داده و براساس آمار بریتیش پترولیوم در سال جاری، کل تولید^۵ این کشور در سال گذشته ۳/۲ میلیون بشکه در روز بوده که درصد تغییر آن نسبت به سال ۲۰۱۳، ۴/۶ درصد است. میزان تولید نفت خام عراق در سال ۲۰۱۴، معادل ۳/۳۳ میلیون بشکه در روز بوده است.^۶ بنا به گزارش پلاتس،^۷ مقامات این کشور در بودجه سال ۲۰۱۶، صادرات بیش از ۳/۶ میلیون بشکه در روز نفت خام را پیش‌بینی کرده‌اند و قیمت نفت در لایحه بودجه سال آینده معادل ۴۵ دلار

1. Public Finance

2. "IMF Report shows: Oil Price Slump Turns Saudi Surplus Into Huge Deficit", Retrieved from www.theguardian.com

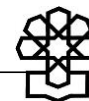
3. War chest

۴. سایت‌های خبری Business Standard, RT, و بلومبرگ Bloomberg

۵. منظور از تولید در اینجا شامل نفت خام، نفت شیل، ماسه‌های نفتی و مایعات گاز طبیعی به استثنای سایر منابع اعم از بیوماس، مشتقات زغال‌سنگ و گاز طبیعی است.

6. "Oil Market Report, Nov.13th, 2015,

7. "Iraq Plannig for \$45 Per Barrel Oil in 2016 Budget", Retrieved Dec. 7th, 2015 from www.shipandbunker.com

به ازای هر بشکه در روز در نظر گرفته شده است. این در حالی است که سال گذشته بودجه این کشور برای سال ۲۰۱۵ معادل ۱۲۵ میلیارد دلار بود، اما بودجه سال ۲۰۱۶ در حدود ۹۴ میلیارد دلار است که بخشی از این بودجه به دلیل صادرات نفت حدود ۵۵۰ هزار بشکه در روز نفت از شمال، روزانه ۲۵۰ هزار بشکه از کردستان و ۳۰۰ هزار بشکه در روز از طریق شرکت نفت شمال عراق حاصل خواهد شد. صادرات نفت از کردستان ۱۷ درصد از بودجه عراق را به خود اختصاص خواهد داد.

۴. امارات متحده عربی

امارات متحده عربی با تولید روزانه ۲/۷۴ میلیون بشکه نفت در سال ۲۰۱۴ به عنوان یکی دیگر از تولیدکنندگان بزرگ عضو اوپک، قصد دارد بودجه سال ۲۰۱۶ خود را در حدود ۱۳/۲ میلیارد دلار در نظر بگیرد. مقامات اماراتی به دلیل کاهش اخیر قیمت‌های نفت تصمیم گرفته‌اند هزینه‌ها را کاهش دهند.^۱ بنابه اظهارات سلطان ابن سعید المنصوری، وزیر اقتصاد این کشور، «چنانچه اقتصاد جهان رو به رشد باشد، سطح قیمت نفت ۸۰ دلار به ازای هر بشکه قیمتی ایدئال است». بنابه نظر وی جهان قیمت کنونی نفت را نمی‌پذیرد و به نظر می‌رسد در نیمه دوم سال آینده اقتصاد جهان رشد اندکی را تجربه کند. البته این رشد در چین و سایر کشورهای جهان قابل لمس است. به دلیل وجود صندوق زیربنایی^۲ که به صورت بین‌المللی سرمایه‌گذاری شده است، با نوسانات قیمت نفت این سرمایه‌ها قابل بازگشت خواهد بود. به نظر می‌رسد کابینه دولت قصد دارد بودجه سال آینده این کشور را بر پایه نفت ۶۰ دلار به ازای هر بشکه برنامه‌ریزی کند.^۳

۵. ایران

بنا به اظهارات محمدباقر نوبخت، سخنگوی دولت و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور،^۴ گرچه قیمت نفت کاهش یافته، اما امیدواریم که دارایی‌های مالی بلوکه شده کشور بازگردد تا توانایی قدرت خرید دولت^۵ افزایش یابد. از ۱۰۰ میلیارد دلاری که به واسطه اجرایی شدن برجام آزاد می‌شود، در حدود ۶ میلیارد دلار به دولت تعلق خواهد گرفت، ۲۳ میلیارد دلار در دارایی‌های ارزی بانک مرکزی و الباقی به صندوق توسعه ملی اختصاص می‌یابد.

1. "UAE Cabinet Approves \$13/2 bn Budget for 2016", Oct 26th, 2015. Retrieved from www.arabianoilandgas.com

2. Substantial Fund: صندوقی برای جذب و ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری

3. "UAE Cabinet Approves Slightly Smaller Federal Budget for 2016", Retrieved from <http://www.gulfbusiness.com/articles/industry/finance/uae-cabinet-approves-slightly-smaller-federal-budget-for-2016/>

4. "Next Year Budget Based on \$42-50 oil p/b", Monday, Sept 14th, 2015. Retrieved from www.shana.ir

5. Public Purchasing Power

بنا به اظهارات بیژن نامدار زنگنه، وزیر نفت کشور، مقامات دولت قصد دارند قیمت نفت در بودجه سال ۱۳۹۵ کشور را ۴۰ دلار به ازای هر بشکه در نظر بگیرند. گرچه بازار با نوسانات قیمتی فراوانی روبرو است.^۱

در نشست ۱۶۸ اعضای اوپک تصمیمی مبنی بر کاهش سطح تولید نفت گرفته نشده است و در صورتی که در آخرین تصمیم‌گیری سقف تولید روزانه ۳۰ میلیون بشکه ای برای کشورهای اوپک تعیین شده بود که در پایان نشست ۱۶۸، کشورهای عضو این سازمان حتی بر روی سقف ۳۰ میلیون بشکه‌ای هم به توافق نرسیده‌اند. ذخیره‌سازی نفت خام در اکثر کشورها در سطوح بسیار بالایی قرار دارد که افزایش آمار ذخیره‌سازی نفت منجر به کاهش قیمت طلای سیاه در بازار خواهد شد.

میانگین قیمت نفت برای تعادل بودجه دولتی،^۲ میزان کسری، ظرفیت مازاد بلااستفاده اعضای اوپک برای بودجه سال ۲۰۱۶ در جدول ۴ براساس مطالعه منطقه‌ای خاورمیانه و آفریقای شمالی صندوق بین‌المللی پول (اکتبر ۲۰۱۵) به طور خلاصه ارائه شده است.^۳

جدول ۴. میانگین قیمت نفت برای تعادل بودجه دولتی میان کشورهای عضو اوپک

کشورهای عضو اوپک	قیمت نفت برای تعادل بودجه (دلار)	کسری مالی (درصد GDP)	میلیون بشکه در روز	ظرفیت مازاد (درصد بلااستفاده)
الجزیره	۹۶/۱۰	-۱۳/۹۰	۱/۱۱	۲/۶۳
انگولا	۱۱۰	-۳/۵۰	۱/۷۹	۲/۲۲
اکوادور	n/a	-۵/۱۰	۰/۵۳	۵/۲۶
ایران	۸۷/۲۰	-۲/۹۰	۲/۸۸	۲۰/۸۳
عراق	۸۱	-۲۳/۱۰	۴/۲	۶/۹۴
کویت	۴۹/۱۰	۱/۲۰	۲/۷۳	۱/۴۲
لیبی	۲۶۹	-۷۹/۱۰	۰/۴۳	۲۰
نیجریه	۱۲۲/۷۰	-۲/۸۰	۱/۹	۶/۷۷
قطر	۵۵/۵۰	۴/۵۰	۰/۶۷	۵/۷۱
عربستان	۱۰۵/۶۰	-۲۱/۶۰	۱۰/۲۵	۱۷/۱۳
امارات متحده عربی	۷۲/۶۰	-۵/۵۰	۲/۸۹	۲/۰۴
ونزوئلا	۱۱۷/۵۰	۲۴/۴۰	۲/۳۸	۳/۲۱

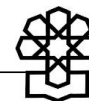
مأخذ: صندوق بین‌المللی پول، اکتبر ۲۰۱۵.

براساس داده‌های جدول ۳، اکثر کشورهای تولیدکننده نفت عضو اوپک برای تعادل در بودجه و اجتناب از کسری باید قیمت نفت را بالاتر از سطح کنونی بازار در نظر بگیرند ولی همان‌طور که

1. "Iran Bases 2016-2017 Budget on Oil Price of \$40". Retrieved from sputniknews.com

2. Break Even Price

3. "Oil prices and Budgets: The Opec Countries Most at Risk", Retrieved from <http://www.cnbc.com/2015/12/03/oil-prices-and-budgetsthe-opeccountries-most-at-risk.html>

پیش‌تر اشاره شد براساس پیش‌بینی‌های مختلف روند افزایش قیمت جهانی نفت در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ چندان پرشتاب نخواهد بود و کشورهای تولیدکننده نفت باید در بررسی قیمت نفت در بودجه خود مدبرانه خط‌مشی‌گذاری نمایند.

نتیجه‌گیری

براساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، در صورت برقراری ثبات در سرمایه‌گذاری‌های ملی کشورهای خاورمیانه و آسیای مرکزی، میانگین بهای نفت جهان تا پایان سال ۲۰۱۵، بشکه‌ای ۵۸/۱ دلار و در سال ۲۰۱۶ این میزان به ۶۵/۷ دلار به ازای هر بشکه خواهد رسید.

افزایش ضمنی در ظرفیت مازاد اوپک و در صورتی که هر یک از اعضای گروه تولیدکنندگان نفت با افزایش تولید مواجه شوند عدم تعادل در عرضه و تقاضا امری بدیهی خواهد بود؛ به‌ویژه افزایش عرضه نفت در آمریکای شمالی و تغییر سهام و تقاضا برای نفت اوپک از موارد اثرگذار در بازار جهانی نفت خواهد بود.

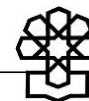
انتظار می‌رود در کنار عوامل کاهنده و اثرگذار کاهش قیمت نفت نظیر سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر و افزایش میزان عرضه نفت غیراوپک؛ کاهش غیرمنتظره روند رشد تقاضا، گسترش فناوری‌های استخراج نفت نامتعارف (نفت سخت) و نفت سبک آمریکا، کاهش غیرمنتظره روند رشد تقاضا و تولید بیوسوخت‌ها در جهان فراتر از انتظار افزایش یابد و از ۲/۲ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۴ به ۲/۴ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۲۰ برسد.

میانگین قیمت نفت تا پایان سال ۲۰۱۵ براساس مطالعه بلومبرگ اینتلیجنت، بین ۳۵ تا ۸۰ دلار به ازای هر بشکه خواهد بود البته گروه دیگری به ۸۶ دلار به‌ازای هر بشکه نظر دارند که این رقم بسیار بلندپروازانه و بی‌باکانه است. برخی دیگر از تحلیلگران بازار نفت معتقدند که میانگین قیمت نفت در سال ۲۰۱۶ به ۳۰ دلار به ازای هر بشکه خواهد رسید.

ایران، همزمان با لغو تحریم‌های غرب به سرعت خواهد توانست از ۴۰ میلیون بشکه ذخایر موجود در نفتکش‌ها که نیمی از این میزان شامل نفت خام و بخش اعظم آن میعانات است بهره‌گیری کند. در شرایط کنونی افزایش سطح تولید ایران در حالی صورت گرفته که عرضه جهانی به‌طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته و سایر اعضای اوپک و رقبای روسی سهم زیادی در بازار به‌ویژه بازار آسیا یافته‌اند. ایران به سرعت به‌دنبال بازیابی سهم اولیه خود در بازار به‌ویژه در اروپاست. میزان سهم فروش نفت ایران به اروپا در دوره پیش از تحریم روزانه ۷۰۰ هزار بشکه بود. شرکت‌های بین‌المللی نفت به‌ویژه شرکت‌های اروپایی به‌زودی نفت ایران را در بخش بالادستی خود وارد خواهند کرد. بنابراین افزایش صادرات نفتی ایران به مازادهای مورد انتظار عرضه در سال آینده خواهد افزود و فشارهای قیمتی زیادی را به همراه

خواهد داشت مگر اینکه اوپک سطح تولید خود را کاهش دهد یا در محل دیگری از هزینه‌های ناشی از این افزایش مازاد کاسته شود. البته پیش‌بینی ورود پرننگ و بیشتر نفت ایران به بازارهای جهانی در ماه‌های اخیر تا حدی به کاهش قیمت‌های آن کمک خواهد کرد. بنابه پیشنهاد تحلیلگران در صورتی که ایران در نیمه دوم سال ۲۰۱۶ به ظرفیت عرضه خود در بازار جهانی بیافزاید و سایر اعضای اوپک نیز سطح عرضه خود را کاهش دهند و عرضه کل اوپک نیز به ۳۰ میلیون بشکه در روز برسد در این صورت تراز عرضه و تقاضا برقرار شده و انتظار می‌رود که افزایش در قیمت کنونی نفت اتفاق افتد و سطح آن به سطحی معقول و منطقی برسد.

روند رو به کاهش قیمت‌های جهانی نفت باعث شده که اکثر کشورهای بزرگ تولیدکننده قیمت آن را بین ۲۹-۶۰ دلار به ازای هر بشکه در بودجه سال آتی خود در نظر بگیرند که البته در گفتگوهای مقامات اعضای اوپک چنین آمده که قیمت نفت بین ۷۰-۸۰ دلار به ازای هر بشکه قیمت ایدئالی است و از آنجایی که به‌واسطه پیش‌بینی‌های کشورهای نظیر روسیه، عربستان، عراق و امارات متحده عربی رویکرد مثبتی نسبت به کاهش سطح تولید خود ندارند و این میزان برای سال آینده حداقل به‌صورت ثابت ادامه خواهد داشت، بنابراین در نظر گرفتن قیمت نفت در حدود ۴۰ دلار به ازای هر بشکه در بودجه سال ۱۳۹۵ ایران و البته در صورت اجرایی شدن برجام و بازگشت دارایی‌های مالی بلوکه شده کشور که در حدود ۱۰۰ میلیارد دلار خواهد بود، قیمتی منطقی به‌نظر می‌رسد. اکثر کشورهای تولیدکننده نفت عضو اوپک برای تعادل در بودجه و اجتناب از کسری باید قیمت نفت را بالاتر از سطح کنونی بازار در نظر بگیرند، ولی پیش‌بینی‌های مختلف نشان می‌دهد که روند افزایش قیمت جهانی نفت در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ چندان پرشتاب نخواهد بود و کشورهای تولیدکننده نفت در بررسی قیمت نفت در بودجه خود باید مدبرانه خط‌مشی‌گذاری کنند. طبیعی است که در صورت افزایش قیمت نفت می‌توان برای مازاد درآمد در طرح‌های اولویت‌دار، برنامه متمم پیش‌بینی کرد.

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی پیش‌بینی‌های مختلف قیمت نفت در سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۲۰، شماره مسلسل ۱۴۳۹۵.
2. Bp Statistical Review of World Energy 2015, Full Report Retrieved from www.bp.com
3. "Commodity Markets Outlook", A World Bank Quarterly Report, Oct 2015. Retrieved from <http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>.
4. "Economic Implications of Lifting Sanctions on Iran", MENA Quarterly Economic Brief, World Bank Middle East and North Africa Region. July 2015. Retrieved Dec. 6th, 2015 from www.wds.worldbank.org
5. Ianchovichina, E., Mottaghi, L., and Devarjan, S., (2015) "Inequality, Uprisings and Conflict in the Arab World" Middle East and North Africa Economic Monitor, (October), World bank, Washington, DC. Doi: 10. 1596/1978-1-4648-0735-0
6. "IMF Report Shows: Oil Price Slump Turns Saudi Surplus into Huge Deficit", Retrieved from www.theguardian.com
7. "Iraq Plannig for \$45 Per Barrel Oil in 2016 Budget", Retrieved Dec. 7th, 2015 from www.shipandbunker.com
8. "Is Saudi Arabia about to Boost Oil Prices?", Retrieved from www.marketwatch.com
9. <http://longforecast.com/brent/crude-oil-forecast-for-2015-2016-and-2017.html>
10. "Medium –Term Oil Market Report 2015". EIA. Retrieved from <http://www.eia.org>
11. "Next Year Budget Based on \$42-50 Oil p/b", Monday, Sept 14th, 2015. Retrieved from www.shana.ir
12. "Oil Market Report, Nov.13th & Dec.11th, 2015. Retrieted from www.iea.org
13. "Oil Prices and Budgets: The Opec Countries Most at Risk", Retrieved from <http://www.cnbc.com/2015/12/03/oil-prices-and-budgetsthe-opec-countries-most-at-risk.html>
14. "Opec Annual Statistical Bulletin 2015", 50th Edition. Retrieved from www.opec.org
15. "Regional Economic Outlook Update Middle East and Central Asia Department", Statistical Appendix. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2015/mcd/eng/pdf/mreo0515st.pdf>
16. Regional Economic Outlook Middle East and Central Asia 2013", Statistical Appenix. Retrieved from www.imf.org
17. "Saudi Arabi 2015 Article IV Consultation," IMF Country Report No. 15/ 251, Sep. 2015. Retrieved from <http://www.imf.org>
18. "UAE Cabinet Approves \$13/2 bn Budget for 2016", Oct 26, 2015. Retrieved from www.arabianoilandgas.com
19. "UAE Cabinet Approves Slightly Smaller Federal Budget for 2016", Retrieved from <http://www.gulfbusiness.com/articles/industry/finance/uae-cabinet-approves-slightly-smaller-federal-budget-for-2016/>

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۶۰۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی بازار نفت در سال‌های آینده و قیمت آن در بودجه برخی کشورها

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین: زهرا جعفری

ناظران علمی: محمدرضا محمدخانی، هوشنگ محمدی، فریدون اسعدی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار ادبی: پرند فیاضی

واژه‌های کلیدی: _____

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۱۰/۹